

NÁPADY NA ROZVOJ ČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI PRO UČITELE HUMANITNÍCH PŘEDMĚTŮ

OBSAH

Syntéza produktů z databáze Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání	3
Jaké aktivity připravit?	3
Příprava pedagoga a metoda	3
Struktura hodiny poezie (orientačně) 45 minut	4
Přínos aktivní interpretace	4
Pracovní list „Karel Hynek Mácha – Máj“	5
Pierot a Kolombína ve světě poetismu – Vítězslav Nezval	7
Vítězslav Nezval: Papoušek na motocyklu (1924)	8
Předkládané lekce o Janu Lucemburském	11
Modelová hodina „Jan Lucemburský“ s využitím grafických organizérů	12
Předkládaná lekce „Města ve středověku“	18
Pracovní list k lekci „Města ve středověku“	19
Předkládaná lekce „Text na základě obrazu“	23
Předkládaná lekce „Publicistický styl – reklama“	24
Předkládaná lekce vážící se ke knize Honzíkova cesta	27
Pracovní list k lekci „Honzíkova cesta“	27

Syntéza produktů z databáze Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Autorkou předkládané lekce pro střední školy Máj je **Mgr. Linda Wiedermannová**, působící jako odborník v týmu pro rozvoj čtenářské gramotnosti. Vytvořený pracovní list je doplněním prezentace o K. H. Máchovi, náležící do sady prezentací pro výuku literatury v projektu Zkvalitnění vzdělávacího procesu, jehož tvůrcem je Gymnázium Brno, třída Kapitána Jaroše 14. Registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.5.00/34.0850. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/88951>. Samotná teoretická část by totiž měla být vždy doplněná o kvalitní práci s textem. Mgr. Linda Wiedermannová níže popisuje, na jakých principech je založena aktivní interpretace poezie.

Poezie je v současné době málo čteným literárním druhem a její interpretace je obávaná a studenti často považována za nezáživnou a nudnou. Klade totiž na své čtenáře vyšší čtenářské dovednosti než díla prozaická. Básnická díla jsou však součástí literárního kánonu školních osnov i požadavků k ústní zkoušce z českého jazyka a literatury. Interpretace poezie se často omezuje na vyjmenování básnických sbírek, životopisných údajů autorů a pasivní vyhledávání básnických figur a tropů bez hlubší recepce a pochopení textu.

Aktivní interpretací básně ale máme na mysli aktivní hledání jejího smyslu pomocí aktivit, které by vtáhly studenty do významového dění vznikání smyslu literárního textu. V rámci jednotlivých činností si studenti osvojí taktiku, jak se k básnickému textu interpretačně postavit, rozvinou si a odblokují svoji „zablokovanou“ představivost. Hledání smyslu básně se stane lovením „kešek“, pasivní četba se změní v aktivnější luštění smyslu literárního díla, dokonce možná i při četbě zažijí jistý druh dobrodružství.

Jaké aktivity připravit?

Základ tví ve výběru textu, který by byl studentům srozumitelný, blízký. Takové texty bohužel často nejsou součástí kánonu učebnic a čítanek. Musíme je jako pedagogové najít a v hodinách ozkoušet. Obecně platí, že je vhodné vybírat texty, které jsou zdánlivě nesrozumitelné, kryptické, jež si samy říkají o kreativní interpretaci. Ideálně by jejich obsahem mělo být něco, co je blízké světu studentů, či aktuální ve světě našem, ve kterém žijeme. Básnický text je vhodné přečíst nahlas, pokud to jeho délka umožňuje, zvuk je součástí dění smyslu, na to se však často při tichém čtení básní z učebnic zapomíná.

Příprava pedagoga a metoda

Výběr textu je celkem náročnou aktivitou pro pedagoga. Obecně platí, že mohu pracovat jakýmkoli textem, u textů delších mohu připravit pracovní listy na textů několik a rozdat je různě do dvojic či skupin, v průběhu hodiny či na jejím konci si výsledky naší interpretační aktivity společně zasedíme a porovnáme, vzájemně se inspirujeme. Není hodina, kdy bych nebyla překvapená nějakým novým úhlem pohledu, skrytým významem, který mi doposud unikl. Tyto momenty považuju pohledu pedagoga za jedny z těch nejradostnějších, kdy studenti „učí“ i nás a otevírají oči nám. Nejtěžší je pro pedagoga při přípravě této aktivity vysledovat centra smyslového dění a nějakým způsobem je srozumitelně pojmenovat, což je aktivita trochu náročnější a vyžaduje již jistý stupeň vypěstované interpretační sensibility.

Pracovní listy s texty rozdělíme na 2 či více částí. V první části jsou významová centra vysledovaná pedagogem zanesená do tabulky, studenti jsou vyzváni k přiřazování slov vztahujících se k jednotlivým významovým motivům. Studentům utajíme název básně, tím je nepřímo vyzveme k „hádání“ smyslu básně, tj. k aktivnější interpretaci. Pokud je to možné a délka textu to umožňuje, přečteme si báseň nahlas společně před začátkem interpretační aktivity.

Studenty necháme pracovat na přiřazování slov ve dvojicích. Jeden píše, druhý vyhledává aktivněji, oba přemýšlejí, diskutují, hledají. Mimo pracovních listů lze použít i jiné pomůcky, např. karty se slovy z básně, které se hodí k vytipovaným významovým motivům stěžejním pro hledání smyslu básně. Výsledky porovnáme v rámci moderované debaty a poslechneme si, proč jaká slova a kam přiřadila

každá dvojice. Pracovní listy mimo otázek zaměřených na hledání smyslu básně obsahují i otázky na básnické a jazykové prostředky, které rozvíjejí standardní maturitní interpretační dovednosti. Na konci zkusíme uhodnout název básně.

Ideálně v té samé či v další hodině přineseme jinou báseň od totožného autora. Studenty necháme vymyslet ve dvojicích jejich vlastní tabulku a vysledovat významová centra na základě jejich vlastní interpretační aktivity. Tím si ověříme, zda jsou sami schopni aktivnější interpretace. Při činnostech máme jako pedagogové na mysli, že interpretace není předepsanou a zaškatulkovanou aktivitou. Vše je možné, co se opírá o text. Jako pedagog zastávám názor podobný s Umbertem Ecem, a to sice, že není možné leckdy jednoznačně určit jedinou správnou interpretaci, ale je možné stoprocentně pocítit interpretaci špatnou, která se textu neptá, se kterou text nehovoří.¹

Studentům na začátku jejich studia, při popisu vhodné a nevhodné interpretace, demonstruji tu nevhodnou na příkladu obdobného pocitu, který můžeme pocítit při poslechu vystoupení hráče na kytaru, jenž se snaží hrát poprvé na harfu. Jde nám především o to naučit studenty se textu ptát, vztahovat se němu samostatně bez obav.

Struktura hodiny poezie (orientačně) 45 minut

1. Čteme báseň (5 minut)
2. Práce ve dvojici, vyplňujeme slova do tabulek (10 minut)
3. Debátujeme o vyplněné tabulce, porovnáváme naše výsledky (10 minut)
4. Pokračujeme v pracovním listu ve dvojicích (5 minut)
5. Porovnáme výsledky (zkontrolujeme, 5 minut)

Přínos aktivní interpretace

Pokud si studenti tento postup při vztahování se k textu osvojí na interpretačně náročnějších básnických textech, jsou poté i mnohem samostatnější a pružnější při interpretaci prózy a my jako učitelé češtiny máme napůl vyhráno. Jeden z pracovních listů obsahuje i úkoly k Nerudově povídce U Tří lilií, která se dá zvládnout v rámci jedné hodiny a jeví se mi z dlouhodobější praxe jako vhodnější k interpretaci Malostranských povídek než jejich klasická interpretace. Na konci hodiny je možné studentům rozdat hodnotící dotazník, kde si mohou v klidu promyslet, jaké benefity, těžkosti nebo radosti jim tato interpretační aktivita přinesla a přehledněji si ujasnit naučenou látku. Dotazník je i vhodnou zpětnou vazbou pro pedagoga, ověří si, zda jeho hodina měla větší úspěch, její slabosti či silné stránky a interpretační náboj vybraného textu.

V následující lekci byla použita tato literatura:

MÁCHA, Karel Hynek. Máj. Praha: Dobrovský, 2014. Omega (Dobrovský). ISBN 978-80-7390-209-4.

1) Myšlenka, která se zejména objevuje v jeho dílech *Otevřené dílo a Meze interpretace*.

Pracovní list Karel Hynek Mácha – Máj

I. – Obsah, motiv, téma

1. Proč je ukázka básní? Kdo mluví, kdo je lyrický subjekt, kolik je mu asi let?
2. Určete časoprostor, tj. zkuste popsat prostor a čas, kde se ukázka odehrává, najděte slova, která ho plasticky vytvářejí

Čas (jaká část dne)	prostor (dálka, hloubka, šíře)

3. Najděte slova, která nám sugerují:

Zvuk – Smrt/temnotu – Smutek –

Uplývání času/pomíjivost života –

Barvy –

4. Motiv zrcadlení citů člověka a přírody: najděte v textu místa, kde jsou city přirovnány k přírodě.

5. Motiv pomíjivosti času, umírání, stárnutí, něčeho co před bylo a už není a jehož stopa někde přežívá, visí v prostoru: zkuste tento význam dohledat k následujícím slovům:

severní zář	oheň
Hrob	Ráj
Labuť	myšlenka a jména lidí
zašlý věk	pradávné boje
Milenka	struna
Harfa	bludice (padající hvězda)
Zvon	hvězda

6. Kým je ten poutník ke konci, který odchází a mizí nenávratně za skalami?

7. Najděte kontrasty a pokuste se je zapsat:

8. Kdo je osloven pomocí slova tvůj a kdo se koho ptá v těchto verších? A dostává nějaké odpovědi? Jakou funkci mají podle vás kratší věty a vykřičníky?

Tohoto poutníka již neuzří zrak tvůj, Jak zajde za onou v obzoru skalinou, Nikdy – ach nikdy! To budoucí život můj.	Je pozdní večer – první máj večerní máj – je lásky čas hrdliččin zve ku lásce hlas:
Kdo srdci takému útěchy jaké dá? Bez konce láska je! – Zklamánať láska má!	„Hynku! Viléme!! Jarmilo!!!“

9. Jsou všechny verše stejně dlouhé? Proč myslíte, že se jejich délka liší.

10. Hraje si text s nějakými zvukovými prostředky? Najděte v textu zvuky nesouladu, souladu a příjemnosti, velikosti...

11. Báseň Máj:

- je lyricko-epická, oslavuje krásu jarní přírody
- je epická, znázorňuje tragický milostný příběh zrad a msty a jejího potrestání
- je lyricko-epická báseň bez dynamiky, která líčí příběh na pozadí májové přírody
- je lyricko-epická báseň dynamická, která na pozadí tragického milostného příběhu rozehrává otázky po hledání smyslu lidského života, jeho konečnosti v kontrastu s věčnou, stále obrozující se, netečnou přírodou.

*S západem slunce jsem tam na pahorku
seděl,
nade mnou kolo – kůl – kostlivec –
lebka bledá;
smutným jsem okem v dál krajiny jarní
hleděl,
až tam, kde po horách mlha plynula šedá.*

*Byl opět večer – první máj –
večerní máj – byl lásky čas;
hrdliččin zval ku lásce hlas,
kde borový zaváněl háj.
O lásce šeptal tichý mech,
květoucí strom lhal lásky žel,
svou lásku slavík růži pěl,
růžinu jevil vonný vzdech.
Jezero hladké v křovích stinných
zvučelo temně tajný bol,
břeh je objímal kol a kol,
co sestru brat ve hrách dětinných.
A kolem lebky pozdní zář
se vložila, co věnec z růží;
kostlivou, bílou barví tvář
i s pod bradu vislou jí kůží.
Vítr si dutou lebku hrál,
jak by se mrtvý z hloubi smál.
Sem tam polétal dlouhý vlas,
jež bílé lebce nechal čas,
a rosné kapky zpod se rděly*

*jako by lebky zraky duté,
večerní krásou máje hnuté,
se v žalupných slzách skvěly.*

*Tak seděl jsem, až vzešla lůny zář
i mou i lebky té bledší činila tvář,
a – jako příkrovu – bělost její rozsáhlá
po dole – po lesích – po horách v dál se
táhla.
Časem se z daleka žežulčino volání
ještě v dol rozléhá, časem již sova stůně;
z vůkolních dvorů zní psů výtí i štěkání.
V kol suchoparem je koření líbá vůně,
pahorkem panny jsou slzičky zkvétající.
Tajemné světlo je v jezera dálném lůně;
a mušky svítivé – co hvězdy létající –
kol kola blysknavé u hře si kola vedou.
Časem si některá zasedši v lebku bledou,
vbrzku zas odletí co slza padající.*

*I v smutném zraku mém dvě vřelé slzy
stály,
co jiskry v jezeru, po mé si tváři hrály;
neb můj těž krásný věk, dětinství mého
věk
daleko odnesl divoký času vztek.
Dalekoť jeho sen, umrlý jako stín,
obraz co bílých měst u vody stopen klín,
takt' jako zemřelých myšlenka poslední,*

*tak jako jméno jich, pradávných bojů
hluk,
dávná severní zář, vyhaslé světlo s ní,
zbortěné harfy tón, ztrhané strůny zvuk,
zašlého věku děj, umřelé hvězdy svít,
zašlé bludice pouť, mrtvé milenky cit,
zapomenutý hrob, věčnosti skleslý byt,
vyhasla ohně kouř, slitého zvonu hlas,
mrtvé labutě zpěv, ztracený lidstva ráj,
to dětinský můj věk.*

*Nynější ale čas
jinošství mého – je, co tato báseň, máj.
Večerní jako máj ve lůně pustých skal;
na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal.*

*Vidíš-li poutníka, an dlouhou lučinou
spěchá ku cíli, než červánky pohynou?
Tohoto poutníka již zrak neuzří tvůj,
jak zajde za onou v obzoru skalinou,
nikdy – ach nikdy! To budoucí život můj.
Kdo srdci takému útěchy jaké dá?
Bez konce láska je! – Zklamánať láska
má!*

*Je pozdní večer – první máj –
večerní máj – je lásky čas;
hrdliččin zve ku lásce hlas:
„Hynku! Viléme!! Jarmilo!!!“*

Autorkou předkládané lekce Vítězslav Nezval je Mgr. Linda Wiedermannová, působící jako odborník v týmu pro rozvoj čtenářské gramotnosti. Vytvořený pracovní list je doplněním prezentace představující tvorbu Vítězslava Nezvala, autoři sady prezentací uvádějí, že na jejich základě se žáci učí rozbor jednotlivých děl, dle našeho názoru je pár otázek bez podložení dostatečně dlouhou a vhodně vybranou ukázkou pro kvalitní a smysluplnou interpretaci zcela nedostatečných. V následující lekce je ukázkou skutečné interpretační práce s básní. Prezentace věnující se interpretaci Nezvalova díla náleží do sady výukových materiálů pro český jazyk vytvořených Gymnáziem Tanvald, registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.5.00/34.0434. Dostupné z: <https://database.op-vk.cz/Product/Detail/72372> (prezentace č. 5).

V následující lekci byla použita tato literatura:

NEZVAL, Vítězslav. Abeceda. *Pantomima*. Praha: Československý spisovatel, 1957.

NEZVAL, Vítězslav. Pierot cyklista. *Pantomima*. Praha: Československý spisovatel, 1957.

Pierot a Kolombína ve světě poetismu – Vítězslav Nezval

I. Princip asociace (pod vedením učitele)

PŘEDSTAVA: Tvar zaostřený v zrcadle. Ohnivý papoušek nebo lampión. Opona padá. Tvar zaostřený v zrcadle. **ASOCIACE:** Alchymistka rychlejší nežli rádio. Je to zcela přirozené jako výměna krve. Jiskry přeskakující z hvězdy na hvězdu.

Asociace primární, obecně platná, zprostředkující stav otevřené hypnózy mezi básníkem a čtenářem.

Asociace sekundární, závislá na individuální paměti.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

„Systémové řešení – motivace
a vzdělávání pedagogů (IKAP A)“,
reg. č.: CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_034/0008368

Vítězslav Nezval: Papoušek na motocyklu (1924)

II. Rozbor textu

1. Pospojte v básni vše, co Vás napadá, a запиšte spojitosti.
2. Jakými způsoby můžeme text číst?
3. Pokuste se popsat, na čem jsou vytvořeny spojitosti v básni (z jakého materiálu uhněteny).
4. Pokuste se vyplnit tabulku a k příslušným významovým okruhům vepište slova z básně a prodiskutujte, proč jste si je vybraly.

komedie	
Francie	
sen	
moderní svět	
emoce	
smysly	
Město	

III. Ověřit si identifikaci významových center na Abecedě

nazváno buď prostou chatrčí

Ó palmy přeneste svůj rovník nad Vltavu Šnek má svůj prostý dům z něž růžky vystrčí a člověk neví kam by složil hlavu

D

luk jenž od západu napíná se
Indián shlédl stopu na zemi
Poslední druhové zhynuli v dávném čase
a měsíc dorůstá prerie kamení

E

nevím k čemu bych tě přirovnal
Tři linky táhlý tón tvůj zaznívá
Telegrafistce někdo lásku lhal?
Tři linky každá stejně pravdivá

I

pružné tělo tanečnice
nad hlavou červený vějíř plápolá
Kapelníkova rudá kštica
nejvyšší tóny! Indianola

Vytvořte tabulku s významovými okruhy, jak jsme tvořili v minulé básni už úplně sami.

Doplňující aktivity

IV. Vztít slova z této básně a nastříhat na samostatné karty a nechat studenty pospojovat to jinak a podílet se na tvůrčím procesu.

V. Napsat své vlastní písmeno a nechat zbytek hádat.

PIEROT CYKLISTA

Pierot žebra	cyklista v neděli hodinu od města v pruhované košili
jak zebra	
Suflerkou je	Colombina
S ochotníky cvičí dívky	Hvězda kina
Popelkou	
V zákulisí	v rychlém tempu
loutky strojí mrtvé křísí Pierot jí	drží lampu
Vaudeville	Nálada hezká Šum
od vil	Publikum
tleská	
Pierot měsíc	na rameni Colombina v snění vece
Na jaro je sic	Aeroplán
nejhezčí plán	

Autorkou předkládané lekce o Janu Lucemburském pro 2. stupeň ZŠ je **Mgr. Bc. Tereza Housová**, působící jako odborník v týmu pro rozvoj čtenářské gramotnosti. Vytvořená lekce navazuje na prezentaci o Janu Lucemburském, kterou vytvořili pedagogové Základní školy Frenštát pod Radhoštěm jako součást projektu Inovace a zkvalitnění výuky v rámci výuky dějepisu. Registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.4.00/21.3207. Dostupné z: <https://database.op-vk.cz/Product/Detail/18110>. Tereza Housová ve své lekci ukazuje, jak pracovat i s jinými zdroji, než jsou učebnice a jak využívat grafické organizéry při práci s texty. Před popisem samotné lekce autorka vysvětluje, jak s organizéry pracovat.

Grafické organizéry obecně slouží k vizuální konstrukci znalostí a organizaci informací získaných z textu. Převod informací z textu do grafického organizéru zvyšuje (a prověřuje) míru porozumění textovému obsahu skrze analyzování paradigmatických i syntagmatických vztahů mezi informacemi. Grafické organizéry, někdy také organizátory, myšlenkové mapy či klíčové vizuály, nejsou žákům neznámé, denně pracují s úkolníčkem, kalendářem ad., do kterých snadno zaznamenávají informace do příslušných políček. Při práci s textem slouží grafický organizér k ověření orientace v textu, k utřídění myšlenek, k reflexi četby a jejímu záznamu, ale i jako podklad ke sdílení vlastní reflexe textu s učitelem či spolužáky.

Grafické organizéry může učitel snadno vytvářet sám, kopírovat je žákům z publikací k tomu určeným (některé budou představeny níže) nebo jich lze nalézt nepřeberné množství na internetu, např.: <https://www.eduplace.com/graphicorganizer/>. Na těchto stránkách je ke stažení více než 40 grafických organizérů ve formátu pdf., organizéry jsou černobílé, vhodné k tisknutí. Naleznete zde základní struktury myšlenkových map, jako je Žebřík, Vennovy diagramy či Hodiny, ale i obrázky pro zaznamenání složitějších struktur, jako je například Sendvič, do jehož částí na příslušná místa žáci zapisují témata, detaily a závěr vyplývající z vybraného textu. Nevýhodou může být zadání v anglickém jazyce. Další organizéry lze nalézt na stránkách <https://www.enchantedlearning.com/graphicorganizers/>.

Na českém trhu lze najít propracované sbírky grafických organizérů vydaných nakladatelstvím Šafrán. Publikace Záznamy z četby pomocí grafických organizérů pro žáky 5.-9. tříd s podtitulem Postava a druhý díl Záznamy z četby pomocí grafických organizérů pro žáky 5.-9. tříd s podtitulem Další nápady, oba tituly z pera Radomíry Hubálkové a Kateřiny Šafránkové, slouží jako zdroj kopírovatelných pracovních listů, do kterých žák zaznamenává svou čtenářskou odezvu na přečtený text. Nejedná se o soubor textů, ale o grafické organizéry pro záznam z četby učitelem či žákem vybraného textu z jiného zdroje. Grafické organizéry jsou vypracovány v kopírovatelné podobě a tzv. „dohoda s učitelem“ dovoluje učiteli po zakoupení publikace kopírovat materiály pro žáky jedné třídy.

První díl Záznamů s podtitulem Postava obsahuje 38 grafických organizérů a odpovídající počet nápadů a tipů do výuky. Materiál je vhodný pro práci s narativním textem. Žakovská reflexe textu skrze postavu je snadná i pro začínající čtenáře – žák se obvykle s literární postavou identifikuje, nebo se proti ní vymezuje, a je schopen to samostatně reflektovat. Návodné „otázky“ grafického organizéru ho od tohoto základního postoje povedou k hlubšímu zamýšlení se nad skutky, charakterem či vývojem literární postavy.

Druhý díl s podtitulem Další nápady čítá 34 organizérů a nesoustředí se pouze na hlavní postavu příběhu, nýbrž se dle autorek snaží přinášet „rozmanité a méně obvyklé pohledy na beletristické knihy“. To v praxi znamená, že se žáci nezabývají pouze fikčním světem příběhu, ale přemýšlejí také nad autorským záměrem, strukturou textu – využitím stylistických prostředků apod. Ačkoliv to nebyl záměr a autorky tuto možnost nezmiňují, lze mnohé z grafických organizérů této publikace využívat i pro práci s například naučnými texty.

Autorky knihy Záznamy z četby, Radomíra Hubálková a Kateřina Šafránková, jsou obě učitelky českého jazyka a literatury a lektorkami programu Čtením a psaním ke kritickému myšlení (RWCT). Do oblasti jejich odborného zájmu patří kromě tématu čtenářské gramotnosti především rozvoj čtenářství a čtenářské dílny. Autorky při tvorbě Záznamů z četby vycházely dle svých slov z vlastních „učitelských i expertních zkušeností“ a inspirovaly se zahraničními materiály i prací dalších tvořivých učitelů.¹ Jejich pedagogická

1) HUBÁLKOVÁ, Radomíra a ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina. Záznamy z četby pomocí grafických organizérů pro žáky 5.–9. tříd: postava. Dobříš: Šafrán, 2015. s. 5

2) Tamtéž

zkušenost se odráží ve schopnosti vytvořit poutavé materiály odpovídající aktuálním zájmům žáků staršího školního věku, např. grafické organizéry *Selfie* (Obr. č. 3 a 4), *Keška* či *Tetování*.

Autorky Záznamů z četby doporučují používat grafické organizéry v hodinách čtení či na čtenářských dílnách, kdy žáci čtou texty, které si sami zvolili. „Každý žák čte jiný text, ale všichni mohou plnit stejný úkol a dívat se na postavy ze stejného úhlu pohledu. Žáci si také mohou někdy sami zvolit, který GO použijí.³ Další možností je předložit žákovi např. dva GO a nechat jej vybrat, který se dle jeho uvážení více hodí k přečtenému textu. Pokud má žák svou volbu odůvodnit, nutí ho to k dalšímu přemýšlení nad textem. Pro období prvního seznamování s prací s organizéry doporučujeme vybírat k textu pouze jeden, co nejvhodnější organizér. Ideálně také nejprve všem žákům připravit stejný text, až později lze žáky organizovat do skupin, které budou mít odlišné texty a odlišné organizéry, tak jak s nimi pracujeme v modelové hodině, jež bude níže představena.

Dříve je však vhodné sumarizovat již nastíněné přínosy používání organizérů při práci s textem (nejen narativním). Využívání rozličných druhů záznamů z četby přináší obrovské množství pozitiv a žakovské výsledky to dokazují velmi rychle, zaměříme se ve stručnosti alespoň na několik základních:

1. **Motivace** ke čtení – aby žák mohl vyplnit organizér, který ho obvykle vizuálně zaujme (odpovědi žák zaznamenává do obrázku pomocí slov nebo kresby), musí přečíst předložený text. Velmi jednoduchá vizuální podoba organizérů žáky láká k jejich dotvoření, při kterém mohou využívat kreativitu, kterou si obvykle s hodinami čtení nespojují. Organizéry využívají **čtenářského zážitku** a nabádají žáky ke vztahování se k vlastní životní zkušenosti. Žáci např. zaznamenávají, jaké pocity v nich chování postav vyvolalo, co jim to připomnělo z vlastního života apod. Díky zapojování **kreativity** a využívání **vlastní životní zkušenosti** při práci s organizéry zažívají úspěch i jindy slabší žáci. **Pozitivní emoce** provázející práci s GO se propisuje i do samotného procesu čtení, které je pro tuto aktivitu nezbytné. Naše zkušenost ukazuje, že zapojování grafických organizérů do hodin čtení, dokáže změnit postoje žáků k četbě, která přestává být spojována s nudou, odporem či stresem.

2. **Motivace k pozorné četbě** – aby žák mohl organizér vyplnit, nestačí rychlé přelétnutí textu, které bývá dostačující pro „čítankové“ otázky typu „jaké je povolání hlavní postavy?“. Žák velmi brzy zjistí, že pro úspěšnou práci s organizérem musí číst velmi pozorně, případně se k textu během vyplňování organizéru zpětně vracet. To vede k pochopení, že cílem není „přečíst text“, protože to chce paní učitelka/ pan učitel, ale porozumění obsahu.

3. **Opora** – organizér je žákovi oporou při **sdílení** zážitku s četby. Autorky Záznamů z četby vytýčují jako jeden z cílů práce s organizéry, „že naši žáci budou o knihách diskutovat a budou navzájem sdílet své dojmy z knih zcela samostatně či spontánně“³.

4. **Podpora** – organizér je pro žáka vlastně návodem na zpracování informací z textu. Žák díky němu ví, na které informace se má zaměřit. Vhodně zvolený organizér pak může žákům pomoci **s pochopením obtížnějšího textu**, který by je jinak mohl svou náročností odradit od opakovaného čtení, popř. vůbec od samostatného dočtení textu do konce.

5. **Vizualizace informací** – vhodná pro žáky nejen s vizuální typem učení. Grafický organizér může sloužit jako myšlenková mapa, která zachycuje strukturu myšlenkových pochodů, zaznamenává vztahy mezi informacemi a může vést k promýšlení problémů novými způsoby. Nestačí pouze rozeznat podstatné informace, důležité je také orientovat se ve schématu a vědět, kam danou informaci umístit.

Modelová hodina „Jan Lucemburský“ s využitím grafických organizérů

V hodině využíváme metodu párového čtení, „reportérské otázky“ a grafické organizéry. Žáci nejprve pracují ve dvojicích, posléze utvoří skupinky po čtyřech, popř. šesti. K historickému tématu si připravíme pět různých textů, které vycházejí z ukázek, se kterými se žáci setkávají v učebnicích dějepisu. Kromě úryvku ze Zbraslavské kroniky a Kroniky stoleté války se jedná o naučné texty. V první části hodiny se ve dvojicích žáci pomocí párového čtení a reportérských otázek (kdo, co proč, kdy, jak...) ponoří do textu a ověří si porozumění a základní orientaci v textu. V druhé části pracují

3) HUBÁLKOVÁ, Radomíra a ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina. Záznamy z četby pomocí grafických organizérů pro žáky 5.-9. tříd: další nápady. Dobříš: Šafrán, 2016. s. 5

ve skupinách s grafickými organizéry vytištěnými na papíry velikosti A3, počet skupin odpovídá počtu textů.

Grafické organizéry vytváříme na míru k pěti textům, které zachycují různé životní fáze či události ze života Jana Lucemburského. *Facebooková zed'* (Obr. č. 2) je organizér, který se hodí k zaznamenání chronologicky seřazených událostí nepříliš dlouhého životního období postavy. V realizované modelové hodině vytvářeli facebookovou zed' tři skupiny žáků, jedni zaznamenávali jeho nástup na český trůn, další politické neshody s českou šlechtou a poslední skupina měla za úkol zachytit na facebookovou zed' Jana Lucemburského v čase jeho smrti. Na obrázku č. 1 můžete vidět žákovskou práci zachycující poslední bitvu Jana Lucemburského pomocí jeho facebookového profilu.

Druhý organizér *Svatba* (Obr. č. 3) byl připraven pro záznam informací z textu, jenž pojednával o sňatku Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny. Žáci vyhledávají v textu informace, které jim pomohou dotvořit svatební oznámení, vysuzují postoj českých pánů k uskutečněnému sňatku, jenž v podobě přání zapisují do knihy hostů, dále mají žáci za úkol z úryvku Zbraslavské kroniky namalovat obraz ze svatební hostiny. Výsledek žákovské práce vizte na obr. č. 5.

Klíčová dírka (Obr. č. 4) je poslední organizér a byl inspirován záznamem z četby z výše představené publikace nakladatelství Šafrán. Jedná se o klíčovou díрку doplněnou o bubliny, které slouží k zachycení rozhovoru mezi Eliškou Přemyslovnou a Janem Lucemburským. Žáci mají za úkol na základě přečteného textu představit si hádku mezi těmito historickými postavami, kterou tajně sledují klíčovou dírkou (Obr. č. 6). Text pojednává o jejich rozdílných povahách a Janovu vpádu na hrad Loket.

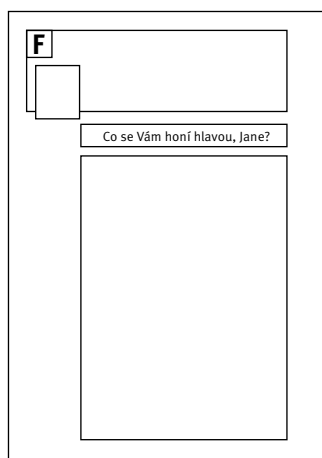
Učebnic a pracovních sešitů obsahující grafické organizéry v poslední době velmi rychle přibývá. S jednoduchými grafickými organizéry mohou pracovat i žáci mladšího školního věku (např. čtenářské deníky nakladatelství Fragment). Zařadit práci s grafickými organizéry do vyučovacích hodin je velmi snadné a domníváme se, že především přínosné pro žáky. Na nastíněné modelové hodině ukazujeme, že aktivní práce s textem, při které rozvíjíme čtenářskou gramotnost žáků, patří nejen do hodin českého jazyka a literatury a týká se nejen narativní textů.

Zdroje:

HUBÁLKOVÁ, Radomíra a ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina. *Záznamy z četby pomocí grafických organizérů pro žáky 5.–9. tříd*: postava. Dobříš: Šafrán, 2015. 86 stran. ISBN 978-80-905978-1-5.

HUBÁLKOVÁ, Radomíra a ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina. *Záznamy z četby pomocí grafických organizérů pro žáky 5.–9. tříd*: další nápady. Dobříš: Šafrán, 2016. 74 stran. ISBN 978-80-905978-6-0.

<https://www.eduplace.com/graphicorganizer/>

Obrázek 1 Facebooková zed', zdroj: archiv autorky článku

Obrázek 2 Facebooková zed', zdroj: archiv autorky článku

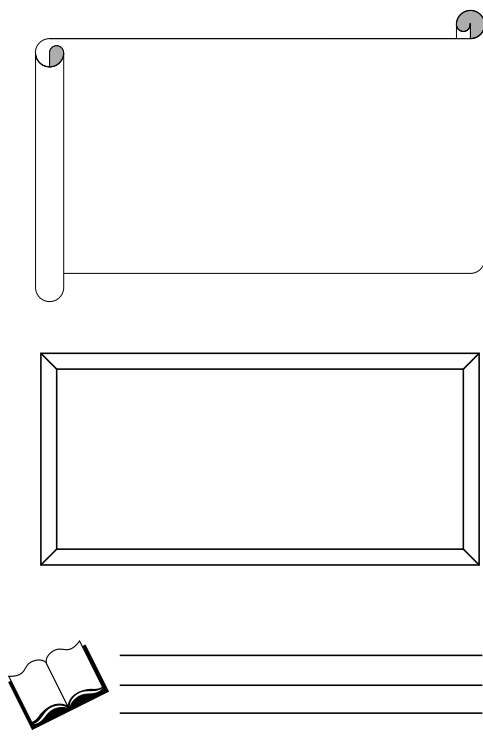

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

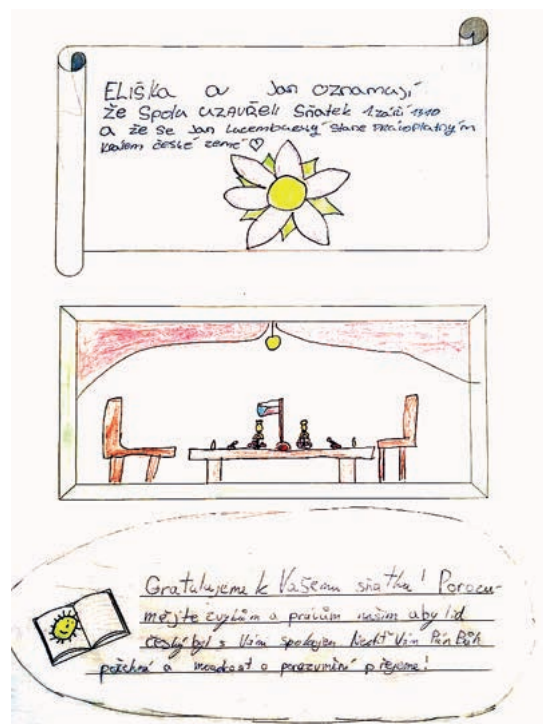

„Systémové řešení – motivace
a vzdělávání pedagogů (IKAP A)“,
reg. č.: CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_034/0008368

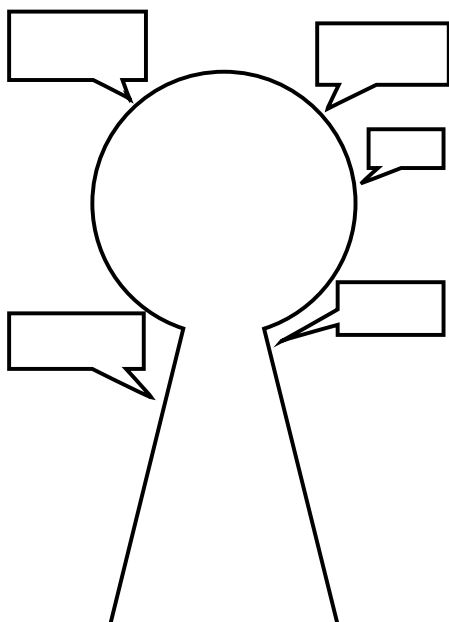
Obrázek 3 Svatba, zdroj: archiv autorky článku

Obrázek 5 Svatba, zdroj: archiv autorky článku

Obrázek 4 Klíčová dírka, zdroj: archiv autorky článku

Obrázek 6 Klíčová dírka, zdroj: archiv autorky článku

1.	Text je rozdělen na dvě části.
	Nejdříve si ve dvojici potichu společně přečtete první část textu.
	Dbejte na to, abyste se vzájemně nerušili.
	Po přečtení první části jeden z Vás převypráví spolužákovi, co si z přečtení této ukázky pamatuje. Nesmí se přitom dívat na text. Do textu se dívá jen spolužák, který poslouchá.
	Poté druhý z dvojice začne pokládat doplňující otázky. Až budete hotovi s první částí textu, čtete druhou část a role si obraťte. Jakmile dočtete, přihlaste se.

Ten král, o němž dnes budeme vyprávět, byl desátý český a první lucemburský. Jmenoval se Jan a žil hlavně svým rytířstvím, ale český stát zůstával někde na okraji jeho zájmu. Na druhé straně je nutno říci, že proslavil naši zemi ve světě, dokázal podstatně rozšířit její území, a co bylo asi nejdůležitější – v českém státě zavládl neobyčejně a pro nás nezvykle dlouhý mír, tak blahodárný pro život a hospodářství české země. A mír byl v těch dobách opravdu vzácný.

Jan, hrabě lucemburský, vyrůstal na francouzském královském dvoře. Byl synem francouzského císaře Jindřicha. Psal se rok 1309. Čeští vyslanci, kteří nebyli spokojeni s vládou v Čechách, požádali francouzského císaře o pomoc. Chtěli, aby se tehdy čtrnáctiletý Jan oženil s českou princeznou Eliškou z rodu Přemyslovců a stal se tak českým králem. Co na to odpověděl Janův otec? Tehdy napsal: „Můj syn je velmi útlý chlapec a maličký chlapec. Běda pak zemi, když je jejím králem dítě,“ a snažil se vnutit české šlechtě za panovníka svého mladšího bratra Valrama. Nakonec ale 31. srpna roku 1310 proběhly zasnuby mladičkého Jana s Eliškou Přemyslovnou.

2.	Text je rozdělen na dvě části.
	Nejdříve si ve dvojici potichu společně přečtete první část textu.
	Dbejte na to, abyste se vzájemně nerušili.
	Po přečtení první části jeden z Vás převypráví spolužákovi, co si z přečtení této ukázky pamatuje. Nesmí se přitom dívat na text. Do textu se dívá jen spolužák, který poslouchá.
	Poté druhý z dvojice začne pokládat doplňující otázky. Až budete hotovi s první částí textu, čtete druhou část a role si obraťte. Jakmile dočtete, přihlaste se.

Psal se rok 1309 a čeští vyslanci, kteří nebyli spokojeni s vládou v Čechách, požádali francouzského císaře o pomoc. Císař Jindřich VII. se zprvu snažil vnutit české šlechtě za panovníka svého mladšího bratra Valrama. Čeští páni však tvrdili, že pouze ten, kdo bude v české zemi vyrůstat, dobře porozumí zvykům a právním této země. Proto žádali za manžela pro Elišku Přemyslovnou čtrnáctiletého císařova syna Jana. Osmnáctiletá Eliška překvapila lucemburský dvůr svou krásou a vychováním a 1. září 1310 uzavřeli Jan s Eliškou sňatek.

„Časně ráno při východu slunce přišli jsme před nevěstinu ložnici. Nevěsta vycházela s vlasy rozpuštěnými bez ozdob, oděná dlouhým rouchem francouzským. Král a všechen lid ji dovedli za jásavého zpěvu, za zvuku trubek a rohů, do špýrského chrámu. Po bohoslužbách byla vystrojena neobyčejně nádherná hostina. Pod hedvábnými závěsy seděl Jan, nový král a zároveň ženich, jako plane slunce mezi hvězdami... Rytíři, kteří obsluhovali u králova stolu, přinášeli velmi vzácná jídla, přičemž seděli na ozdobených vycvičených koních. Uprostřed hodovníků před královým stolem byl vztyčen prapor se znakem království Českého.“

(Zbraslavská kronika: kapitola Svatba Jana a Elišky ve Špýru)

3.	Text je rozdělen na dvě části.
	Nejdříve si ve dvojici potichu společně přečtete první část textu.
	Dbejte na to, abyste se vzájemně nerušili.
	Po přečtení první části jeden z Vás převypráví spolužákovi, co si z přečtení této ukázky pamatuje. Nesmí se přitom dívat na text. Do textu se dívá jen spolužák, který poslouchá.
	Poté druhý z dvojice začne pokládat doplňující otázky. Až budete hotovi s první částí textu, čtete druhou část a role si obraťte. Jakmile dočtete, přihlaste se.

Ten král, o němž dnes budeme vyprávět, byl desátý český a první lucemburský. Jmenoval se Jan a žil hlavně svým rytířstvím, ale český stát zůstával někde na okraji jeho zájmu. Na druhé straně je nutno říci, že proslavil naši zemi ve světě a dokázal podstatně rozšířit její území. Jan, hrabě lucemburský, byl synem francouzského císaře. Psal se rok 1309 a čeští vyslanci, kteří nebyli spokojeni s vládou v Čechách, požádali francouzského císaře o pomoc. Chtěli, aby se tehdy čtrnáctiletý Jan oženil s českou princeznou Eliškou z rodu Přemyslovců a stal se tak českým králem. To se stalo v roce 1310. Tehdy bylo Janovi čtrnáct let a Elišce osmnáct let.

Poté byl Jan nucen vojensky obsadit Čechy a zbavit je dosavadního krále. Když roku 1310 přišel Jan Lucemburský do Prahy, národ k němu vzhlížel s upřímnými nadějemi v to, že po letech rozbíjů zavládne v zemi klid. Koncem roku 1311 Jan přijal slib věrnosti od českých šlechticů, jimž potvrdil jejich práva takzvanými inauguračními diplomy (v prosinci 1310 pro Čechy a v červnu 1311 pro Moravu). Tyto diplomy měly domácí šlechtě zaručovat, že nebude povinna vojensky podporovat krále v zahraničí, a že úřady v obou zemích budou zastávány pouze českými a moravskými rodáky (což Jan takřka vzápětí porušil).

4.	Text je rozdělen na dvě části.
	Nejdříve si ve dvojici potichu společně přečtete první část textu.
	Dbejte na to, abyste se vzájemně nerušili.
	Po přečtení první části jeden z Vás převypráví spolužákovi, co si z přečtení této ukázky pamatuje. Nesmí se přitom dívat na text. Do textu se dívá jen spolužák, který poslouchá.
	Poté druhý z dvojice začne pokládat doplňující otázky. Až budete hotovi s první částí textu, čtete druhou část a role si obraťte. Jakmile dočtete, přihlaste se.

Elišce Přemyslovně bylo osmnáct a Janu Lucemburskému čtrnáct, když se brali. Nestejná tělesná vyspělost se časem vyrovnala, rozdílné povahy manželů však na sebe narážely po celý společný život. Jan vyrostl jako zhýčkaný jedináček ve zjemněném prostředí francouzského dvora, studoval na Sorbonně, hovořil čtyřmi jazyky. Českou princeznu poznamenaly tvrdé rány osudu v podobě předčasné smrti rodičů a bratra. Vyrostla z ní žena inteligentní, vynalézavá, ale nepřiměřeně hrdá na své přemyslovské předky, zahleděná do jejich velikosti a slávy. Jan byl bezohledný, sebestředný a s postupující oční chorobou čím dál prchlivější, byl však velmi inteligentní a výřečný, což z něj dělalo vyhledávaného společníka a skvělého diplomata.

Soužití královských manželů Elišky Přemyslovny a Jana Lucemburského se podobalo mořské bouři, jež utichá jen výjimečně a na chvíli. Neshodli se prakticky v ničem! Nemilovali se, ale nebyli si ani lhostejní – měli koneckonců sedm dětí. Jan Elišku podezřívá, že usiluje o vládu pro jejich prvorozeného syna Václava (později Karla IV.) a nemýlil se. Eliška se odstěhovala na hrad Loket, kam Jan násilím vnikl a odvezl odtud tři starší děti. Syna Václava, kterému byly tehdy tři roky, pro jistotu uvěznil a poté odvezl na francouzský dvůr, kde vyrůstal sám bez matky. Elišku vyhostil na věnné statky a zastavil jí vyplácení renty. Zanechal ji opuštěnou a sám užíval krás rytířského života.

5.	Text je rozdělen na dvě části.
	Nejdříve si ve dvojici potichu společně přečtete první část textu.
	Dbejte na to, abyste se vzájemně nerušili.
	Po přečtení první části jeden z Vás převypráví spolužákovi, co si z přečtení této ukázky pamatuje. Nesmí se přitom dívat na text. Do textu se dívá jen spolužák, který poslouchá.
	Poté druhý z dvojice začne pokládat doplňující otázky. Až budete hotovi s první částí textu, čtete druhou část a role si obraťte. Jakmile dočtete, přihlaste se.

Král Jan Lucemburský byl udatným rytířem, který nechyběl v žádné velké evropské bitvě. V posledních letech života Jana Lucemburského postihla dědičná oční choroba, kvůli které v roce 1339 oslepl. Nevidomý Jan padl rytířskou smrtí v bitvě u Kresčaku v roce 1346. V bitvě, kterou lze považovat za první velkou bitvu stoleté války, Angličané ztratili jen 3 rytíře a 40 pěšáků, kdežto Francouzi 1500 rytířů a ještě více pěchoty. Jako poslední slova je mu připisována věta: „Toho Bohdá nebude, aby český král z boje utíkal“. Zemřel 26.8, tedy ve stejný den jako o téměř 70 let dříve jiný velký český král Přemysl Otakar II. Janovi se podařilo rozšířit území království, dát zvukné jméno titulu českého krále a připravit svého syna Karla IV. na následnictví.

„Když zaslechl povel k boji, zeptal se, kde je jeho syn Karel. Průvodci mu řekli, že nevědí, že se však nejspíš někde bije, načež král pravil: „Pánové, jste dnes všichni mými přáteli a bratry ve zbrani, proto vás žádám, jelikož sám jsem slepý, vedte mne tak daleko do bitevní vřavy, abych měl nepřátele na dosah meče.“ Rytíři souhlasili, a protože ho nechtěli ztratit v tlačenici lidí, svázali otěže koní dohromady. Krále pak dle jeho přání vysunuli o něco kupředu a tímto způsobem postupovali proti Angličanům... Postoupili však příliš kupředu a byli všichni na místě pobiti. Ráno je našli na zemi mrtvé, s koňmi navzájem spojenými.“

(Jean Froissart: Kronika stoleté války)

Mgr. Lenka Burganová

Předkládaná lekce **Města ve středověku** vznikla ve spolupráci s Mgr. Hanou Zemlerovou ze ZŠ E. Beneše ve Varnsdorfu (úkol 2, 3 a 6). Výuková hodina s názvem Středověká města je součástí projektu Školou k evropskému stolu, jehož tvůrcem je Základní škola Orlová-Lutyně Školní 862 okres Karviná, příspěvková organizace. Registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.4.00./21.1300. Původní verze je dostupná z: <https://database.op-vk.cz/Product/Detail/26376>.

Inovovaný materiál rozšiřuje použité čtenářské strategie a je určený pro výuku dějepisu. Pro rozvoj čtenářské gramotnosti využívá především kladení otázek, vizualizaci, práci s myšlenkovou mapou, zhodnocení a propojování. Lekce je koncipována na dvě vyučovací hodiny.

Středověká města

V období raného středověku bylo v Evropě jen málo měst. Nejbohatší z nich ležela v Itálii a byzantské říši. V Čechách a na Moravě byla zakládána první středověká města ve 13. století, za vlády posledních Přemyslovců.

Vyrůstala v místech řemeslnických a kupeckých osad a tržišť, v podhradí, u klášterů, ale i na místech neobydlených – na zeleném drnu. Budovala se podle přesných plánů. Na výstavbě se podíleli také cizinci – němečtí kolonizátoři.

Podle zakladatele dělíme města na královská, která založil a řídil král, a poddanská, která patřila šlechtě a církvi. Královským městům s převahou těžby drahých kovů se říká města horní. Města patřící královně jsou věnná.

Panovník uděloval městům výsady = privilegia. Nejdůležitější z nich byly právo konat pravidelné trhy (právo trhově), právo vařit pivo (právo várečné), v okruhu jedné míle (ve středověku 7,6 km, dnes 1,6 km) od města se nesměl usadit cizí řemeslník (právo mílové), právo odsoudit k smrti a popravit (právo hrdelní) a právo obehnat město hradbami.

Město obklopovaly hradby, do města se vstupovalo městskými branami. Střed města tvořilo náměstí – tržiště. Nejdůležitějšími budovami byly radnice a kostel. Za hradbami bylo popraviště. Ulice nebyly dlážděné, osvětlené, odpadky lidé vyhazovali přímo z oken. Kanalizace neexistovala. Hygienické poměry byly velmi špatné, a proto se často šířily epidemie (mor). Ke zlepšení došlo ve 14. století (vývoz odpadu za město, dřevěné vodovody).

V přízemích domů se nacházely řemeslnické dílny. Dílna patřila řemeslnickému mistrovi. Ten zaměstnával tovaryše a učně. Mistři každého řemesla se sdružovali v cechy. Společně rozhodovali o tom, jaké zboží budou vyrábět a za jaké ceny je budou prodávat.

Královským zástupcem byl rychtář (soudil spory a vybíral daně pro královskou pokladnu). Radil se s konšely (=volení zástupci měšťanů). Později utvořili konšelé v čele s purkmistrem městskou radu – zasedala na radnici.

Pracovní list

Úkol č. 1 – Zakroužkuj správnou odpověď.

1. **První města byla u nás zakládána ve:**
 - a) 14. století
 - b) 13. století
 - c) 15. století
2. **Dosud neobydlenému místu se říká:**
 - a) zelený trn
 - b) zelený drn
3. **Města dělíme na (2 odpovědi):**
 - a) královská
 - b) dolní
 - c) poddanská
4. **Panovník uděloval městům:**
 - a) výsady (privilegia)
 - b) dluhy
 - c) pokuty
5. **Nejdůležitějšími budovami města byly (2 odpovědi):**
 - a) nemocnice
 - b) radnice
 - c) kostel
6. **Sdružení řemeslníků stejného řemesla se nazývá:**
 - a) lech
 - b) cech
 - c) mech
7. **Krále zastupoval ve městě:**
 - a) notář
 - b) konšel
 - c) rychtář

Úkol č. 2 – Ve vlastivědném atlase/mapě vyhledej a vypiš česká města, která můžeme označit pojmy v tabulce.

královská	horní	věnná	poddanská

Úkol č. 3 – Rozhodni o pravdivosti následujících tvrzení.

	ANO	NE
Ve městě byly špatné hygienické podmínky.	L	R
V středověkém městě již byla kanalizace.	A	O
V důsledku hygienických podmínek se často šířily nemoci.	K	D
Právo várečné povolovalo vařit a prodávat pivo.	Á	N
Česká středověká města byla zakládána v 15. století.	I	T
Města „věnná“ těžila stříbro a drahé kovy.	C	O
Města se budovala podle přesných plánů.	R	E

Tajenka: _ _ _ _ _ = (vysvětlí)

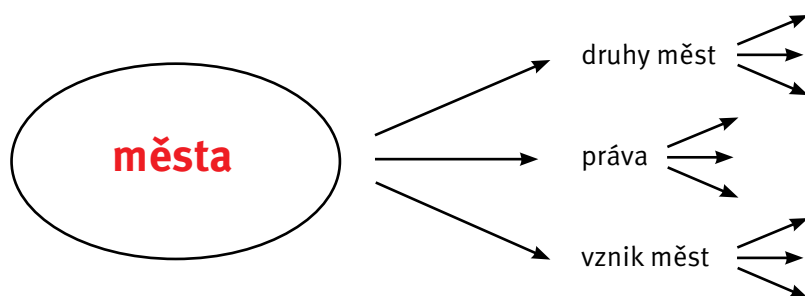
Úkol č. 4 – Zjisti, kdy bylo založeno tvoje město/vesnice.

Bylo to už ve středověku? A kdo jej založil?

Bylo založeno pro za konkrétním účelem?

Úkol č. 5 – Nakresli znak tvého města/vesnice a zjisti, proč takto vypadá.

Úkol č. 6 – Vytvoř myšlenkovou mapu.

Úkol č. 7 – Pokus se odhadnout, kterému cechu náležely následující cechovní znaky z Českého Krumlova.

a) _____

b) _____

c) _____

d) _____

e) _____

f) _____

Obrázky znaků: Historie cechů a řemesel v regionu Český Krumlov [online]. [cit. 2019-05-09].

Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_cechy.xml

Řešení pracovního listu

Úkol č. 1

1. b)
2. b)
3. a), c)
4. a)
5. b), c)
6. b)
7. c)

Úkol č. 2 nutno individuálně zkontrolovat u každého žáka

Úkol č. 3 LOKÁTOR = osoba, která ve středověku prováděla lokaci vhodného místa, byla pověřena založením města (včetně zajištění osadníků)

Úkol č. 4 a 5 individuální řešení

Úkol č. 6 druhy měst: královská a poddanská, práva: trhové, várečné, mílové, hrdelní

Úkol č. 7. a) pekaři, b) řezníci, c) kováři, d) šermíři, e) rybáři, f) nožíři

Předkládaná lekce **Text na základě obrazu** je inspirována produktem Učitelská minimetodika čtenářství, vytvořená pedagogy Prvního českého gymnázia v Karlových Varech, reg. číslo projektu CZ.1.07/1.1.18/02.0005. Předkládáme upravenou lekci tak, aby více vyhovovala žánrovým zájmům současným žáků. Původní verze je dostupná z: <https://database.op-vk.cz/Product/Detail/26376>. Inovovaný materiál je zaměřený na předvídání, kladení otázek a tvorbu textu.

Úkol č. 1 – Prohlédněte si obrázek a každý písemně vytvořte otázku související se situací na obrázku.

Vytvořte 6 otázek, které začínají následujícím slovem:

Kde?

Kdy?

Kdo?

Proč?

Kam?

Co.....?

Úkol č. 2 – Sepsané otázky předej svému spolužákovi, který ti napíše odpovědi. Poté porovnejte odpovědi a společně vytvořte dle výběru text, který bude:

- a) anotací knižní obálky
- b) informací o nové PC hře
- c) propagačním textem pro výstavu obrazů se společným tématem

Varianta úkolu č. 2 – Sepsané otázky předej svému spolužákovi, který ti napíše odpovědi. Poté porovnejte odpovědi a společně napište příběh inspirovaný obrázkem.

Úkol č. 3 – Ke kterému uměleckému žánru bys obrázek zařadil? Své tvrzení podpoř důkazy z obrázku.

Zdroj: RetroFuturism: For the fantastic, delusional dreams of our past.

In: www.pinterest.com[online].

[cit. 2019-05-10]. Dostupné z:

<https://cz.pinterest.com/pin/466404105159926614/>

Předkládaná lekce **Publicistický styl – reklama** vznikla také na základě podnětů Mgr. Šarky Hefertové z Obchodní akademie v Ústí nad Labem, které získala během ověřování původního materiálu s názvem Sejdeme se mezi řádky, registrační číslo CZ.1.07/1.1.18/02.0005. Původní lekce je dostupná z <https://database.op-vk.cz/Project/Detail/3645>.

Inovace materiálu spočívá ve využití médií, která jsou dnes žákům bližší (mobilní telefon, internet) Pro rozvoj čtenářské gramotnosti využívá především propojování, zhodnocení, informační analýzu a kritické myšlení.

Samotné lekci předchází domácí příprava žáků, žáci si přinesou texty obsahující tištěné reklamy (případně opíší či vyfotí na mobilní telefon), nebo učiteli předem na email pošlou odkazy na videoreklamy (většina je dostupná na Youtube) a ty jsou pak promítány na začátku hodiny. Záleží na preventcích vyučujícího a vybavení učebny. Úkoly lze použít pro obě varianty bez rozdílu. Tato lekce je koncipována pro dvě vyučovací hodiny.

Úkol č. 1 – Na začátku hodiny se společně seznámíme s přinesenými reklamami.

Na základě reklam hledáme prvky, které jsou všem reklamám společné. Žáci by měli dojít zejména k následujícím znakům:

- jazyk reklamy musí zaujmout
- reklama se musí podbízet
- musí být překvapivá
- autor se musí vcítit do adresáta – znát jeho postoje, přání, touhy
- autor musí znát způsob vyjadřování cílové skupiny

Úkol č. 2 – Vysvětlíme pojem slogan (případně necháme jeho definici na žácích) a předložíme následující definici dobrého sloganu:

Vlastnosti dobrého reklamního sloganu:

- měl by být **originální, nápaditý, poutavý a výstižný**.
- měl by být **stručný, krátký, srozumitelný a lehce zapamatovatelný**.
- měl by působit na **emoce spotřebitelů**, a pokud to dovoluje situace, tak i **vtipný**.
- měl by sdělovat **výhody produktu** nebo **značky**.
- měl by poskytovat spotřebiteli důležitý **užitek** nebo **řešení**.
- měl by **upoutat pozornost** a **vyvolat touhu spotřebitele po potřebě**.
- měl by dát spotřebiteli **pocit spokojenosti se značkou, produktem či službou**.

Převzato z: MATULA, Vladimír. REKLAMNÍ SLOGANY PRO ÚSPĚŠNÉ REKLAMNÍ KAMPANĚ. Vladimír Matula – freelancer v oblasti online marketingu [online]. Jihlava: Diversity promotion, 2007, 19. 9. 2018 [cit. 2019-05-11]. Dostupné z: <https://www.vladimirmatula.zjihlavy.cz/reklamni-slogany/>

Nyní vyzveme žáky, aby ve dvojicích pracovali s vlastními reklamami a ověřili, nakolik slogany splňují výše popsané vlastnosti.

Úkol č. 3 – Seznámíme žáky se strategií AIDA. AIDA je zkratkou z anglických slov **attention** (pozornost) – **interest** (zájem) – **desire** (touha) – **action** (akce=nákup). Jde o model popisující proces fungování optimální reklamy. Reklama by tedy podle modelu AIDA měla:

A – Získání pozornosti – Pozornost můžeme získat pomocí úderného titulku PPC reklamy, banneru, odkazu ve vyhledávači anebo přímo vhodným titulkem (nadpisem) na webové stránce.

I – Vzbuzení zájmu – Jakmile jsme získali pozornost, je nutné prohlubovat zájem. Zájem vzbudíte nejlépe krátkým výstižným textem, který nutí člověka kliknout (u reklamy) pro více informací anebo (na webu) číst stránku dál.

D – Musím to mít – Na webu je třeba návštěvníka přesvědčit. Někdy více zabírají pozitivní emoce než jen logické důvody. Pokud se čtenář cítí se jako šťastný majitel výrobku či služby, cíle je dosaženo.

A – Splnění cíle – Musíme přesvědčit návštěvníka stránky, aby jednal. Musí to být co nejjednodušší. Chceme, aby reagoval a přemohl svou váhavost. Nejlépe teď.

Zdroj: ČERMÁK, Miroslav. Co je to AIDA model a marketing funnel. Clever and Smart [online]. 2008, 11.04.2016 [cit. 2019-05-11]. Dostupné z: <https://www.cleverandsmart.cz/co-je-to-aida-model-a-marketing-funnel/>

Úkol č. 4 – Nyní se žáci rozdělí do skupin po čtyřech. Každý ve skupině dostane úkol: Na samostatný papír napíše několik nápadů na text reklamy:

1. žák – **cílová skupina** a k ní uvede 4 možnosti
2. žák – **místo, prostředí**, kde se bude reklama odehrávat – 4 možnosti
3. žák – **osobnost**, která bude v reklamě vystupovat – 4 možnosti
4. žák – **produkt**, který reklama bude propagovat – 4 možnosti

Poté si žáci ve skupině předají své návrhy a vytvářejí text reklamy a její scénář. Práce prezentují před třídou. Mohou je případně za domácí úkol výtvarně ztvárnit, nebo skutečně natočit.

Varianta úkolu č. 4 – Pokud nechceme tvořit text reklamy, což bývá u méně zdatných a kreativních žáků často obtížný a zdoluhavý proces, nabízíme možnost aplikace strategie AIDA na reklamy ze socialistické éry. Žáci na promítaných reklamách posuzují, jestli byla uplatněna tato strategie a porovnávají marketingovou úroveň s dnešními reklamami.

Výběr reklam z dřívější doby najdete na YouTube např.:

VELKOLEPAZENA. Nejlepší komunistické reklamy – mix. YouTube [online]. San Bruno, Kalifornie, USA: Google, 2005, 17. 8. 2009 [cit. 2019-05-11]. Dostupné z:

https://www.youtube.com/watch?v=uxfnDjH_3uc

JERRY1370. Ty nejlepší socialistické reklamy. YouTube [online]. San Bruno, Kalifornie, USA: Google, 2005, 2. 10. 2009 [cit. 2019-05-11]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=rIZraH1Ed9I>

LAMELIE. Ty nejlepší socialistické reklamy. YouTube [online]. San Bruno, Kalifornie, USA: Google, 2005, 15. 6. 2009 [cit. 2019-05-11]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=yc_eF6PIWBo

KRYSEK. Totalitní Reklamy. YouTube [online]. San Bruno, Kalifornie, USA: Google, 2005, 1. 3. 2008 [cit. 2019-05-11]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=zxR47FPKHgY>

Výběr z českých reklam ze současné doby také najdete na YouTube např.:

HOZUDA B. Nejlepší reklamy. YouTube [online]. San Bruno, Kalifornie, USA: Google, 2005, 2. 8. 2017 [cit. 2019-05-11]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=9moKldmNFwU>

SLOWIKOVÁ, Jana. Nejlepší reklamy. YouTube [online]. San Bruno, Kalifornie, USA: Google, 2005, 2. 10. 2015 [cit. 2019-05-11]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLKwYhXF01Bo-N6oq3fUhG4bvamvMdAB1b>

5) RVP metodický portál – inspirace a zkušenosti učitelů [online]. [cit. 12. 4. 2019] Dostupný z < <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/o/4553/VYSKYT-FYZIKALNICH-VELICIN-A-JEDNOTEK-V-BEZNEM-ZIVOTE.html>

Předkládaná lekce váží se ke knize **Honzíkova cesta** vznikla také na základě podnětů Mgr. Markéty Říhové ze Základní a Mateřské školy v Litvínově – Janově, které získala během ověřování původního materiálu z produktu Čtenářská gramotnost 1 (4. lekce), registrační číslo CZ.1.07/1.4.00/21.3813. Původní lekce je dostupná z <https://database.op-vk.cz/Product/Detail/87567>.

Inovace materiálu spočívá v úpravě úkolů se záměrem eliminovat potíže, které během ověřování vyvstaly a zařazení nových aktivit. Pro rozvoj čtenářské gramotnosti využívá především propojování, čtení s porozuměním, identifikaci hlavních myšlenek a kritické myšlení.

Lekce začíná společným tichým čtením (každý čte sám a vlastním tempem) vybraného textu, během čtení si žáci podtrhují (pamatují) slova, kterým nerozuměli. Následuje vysvětlení neznámých slov. Poté již děti pracují na úkolech z pracovního listu.

Pracovní list – Honzíkova cesta

Kapitola č. 4 : Babička dostává kuličku

Úkol č. 1 – Doplně správně věty, vyhledej je v textu.

Babička nosila na hlavě

Vlasy mu na hlavě stály jako

Dědeček musel koně

Honzík dal jako dárek babičce

Kocour tiše broukal a

Úkol č. 2 – Podtrhni, co si Honzík přivezl v kufříku k babičce.

bundu kalhoty košili ponožky kapesníky tílko plátěné střevíce

Úkol č. 3 – Spoj, co patří k sobě v babiččině kuchyňce!

zářilo to tam	s květinami
velký	podlaha
prkenná	stůl
kachlová	čistotu
okno	kamna

Úkol č. 4 – Zakroužkuj písmeno správné odpovědi.

- Babička už byla stará.
ano K ne M
- Honzík měl bledé tváře.
ano A ne U
- Pohladil velikého kocoura.
ano L ne B
- V článku se píše o přední světlici.
ano I ne N
- Rosteš jako z minerálky.
ano Z ne Č
- Honzík bude spát s babičkou a dědou.
ano R ne K
- Punťa musí spát se mnou!
ano A ne Ž
Co jsi vyluštil? _____

Úkol č. 5 – V ukázce najdi a vypiš přirovnání.

Použité zdroje:

ŘÍHA Bohumil. Honzíkova cesta. 15. vyd., v Albatrosu 9. vyd. Praha: Albatros, 1976.

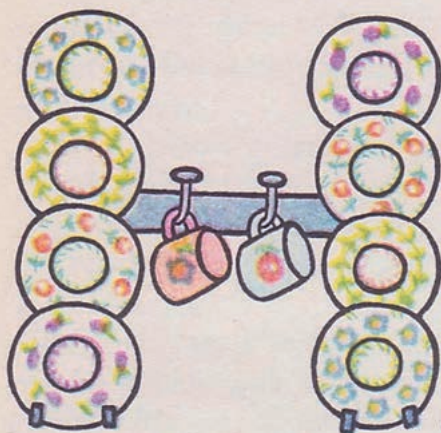

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

„Systémové řešení – motivace
a vzdělávání pedagogů (IKAP A)“,
reg. č.: CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_034/0008368

Babička dostává kuličku

Honzíkova babička už byla stará a na hlavě nosila šátek. Sundávala si ho jenom tehdy, když šla spát. Honzíka měla ráda a dlouho vyhlížela, kdy už tu bude.

Konečně vjel vozík na náves. Babička se dívala po Honzíkově. Jestlipak chlapec opravdu přijel? Najednou se usmála. Honzík byl na vozíku! Seděl vedle dědečka a něco křičel. Puntá přitom štěkal na celou náves.

Vozík přihrčel až k vrátkům.

„Jedete, jako by hořelo,“ zlobila se babička, ale její tvář se smála. Měla radost z Honzíka. Kluk vypadal pěkně. Vlasy mu na hlavě stály jako hřebíky a tváře jen hořely.

„Babičko! Babi!“ křičel Honzík a chtěl dolů. Ale dědeček ho zadržel, a tak skočil na zem jenom Punta. Babiččiny slepice se ho lekly. Rozlétly se na všechny strany a křičely, jako když je na nože bere.

„Jdeš! Punto!“ volala babička na rezatého psa, který začal běhat kolem babiččiných sukní.

„Tady máš Honzíka,“ řekl dědeček a podal chlapce babičce do náručí. Potom zamlaskal na koně a odjel do družstevního dvora. Musil koně nakrmit a vůz uklidit.

„Ty můj kloučku,“ říkala něžně babička a tiskla Honzíka k sobě.

„Já mám taky kufřík,“ chlubil se Honzík a strkal ho babičce pod nos.

„Ty mi v něm jistě něco vezeš!“ smála se babička.

Honzík se lekl. Vždyť pro babičku nic nemá! Honem si vzpomínal, co je v kufříku. Svou košili dát babičce nemůže, musí ji přece v Koníkovcích nosit, do plátěných střevíců by se babička nevešla a kapesníky Honzík opatroval jako oko v hlavě. Nemálo jich už poztrácel a maminka ho často kvůli nim hubovala. Ale nakonec ho přece jen něco napadlo.

„Babi, pusť mě!“ řekl rozhodně. Babička ho tedy postavila na zem a zvědavě se na chlapce dívala. Honzík sáhl do kapsy, nahmatal kuličku a vytáhl ji na světlo. Kulička se krásně leskla a svítila barvami na všechny strany.

„Tady máš kuličku!“ natáhl Honzík ruku.

„Ta je pěkná,“ divila se babička a kuličku si vzala.

Pohládl velkého kocoura, který se mu třel kolem nohou. Byl to pěkný kousek, tenhle kocour: celý černý, jen oči měl žluté. Svítily jako dvě lampičky. Nyní si tiše broukal a ocas měl natažený jako lískový prut.

Puntovi se nelíbilo, že Honzík hladí kocoura. Neměl to černé zvíře rád. Rozzlobil se, až mu vstaly chlupy na hřbetě, a na kocoura vybafl: „Haf! Haf!“ Kocour se lekl, zasyčel zlostí a jen se mihl po dvorku. Puntá se hnál za ním, ale kdepak kocour! Vyběhl prudce na hromadu dříví a na jejím vršku se usadil. Puntá jenom dole poblařoval. Mrzelo ho, že nemůže za kocourem.

„Punto, nech kocoura! Pojď sem!“ volal Honzík na psa. Puntá přestal štěkat, zamával ohonem a hrnul se k Honzíkovi. Vběhl prudce mezi chlapce a babičku, div je oba neporazil.

„Jdeš! Pse jeden!“ vykřikla babička a táhla Honzíka dovnitř. Chlapec uviděl babiččinu kuchyňku. Všechno v ní zářilo čistotou: velký stůl v rohu, prkenná podlaha, modrá kachlová kamna i malé okno s květinami

„Jak jsi jel ve vlaku?“ vyptávala se babička.

„Já jsem jel sám,“ zdvihl hlavu Honzík.

„A nebál ses?“ starala se babička.

„Co bych se bál? Já už jsem větší . . .“, a Honzík hledal očima nějakou míru na svou velikost, „už jsem větší než váš stůl!“

Honzík měl pravdu. Vždyť měl oči skoro nad deskou babiččina stolu.

„Namouduši! Rosteš jako z vody,“ souhlasila babička vážně. „Víš co? Když jsi tak velký, budeš spát sám. Tady v přední světnici. Dědeček si tam chtěl přestěhovat postel, ale proč by se s ní dřel?“

Spát sám v přední světnici!

Honzík se zprvu zaradoval, ale pak se mu na tom něco nelíbilo. Doma měl v noci blízko maminku. Stačilo zavolat a maminka se ozvala. Ale tady nebude nikdo. Jen černá tma.

„Já tam budu spát,“ řekl Honzík kurážně. „Ale Puntka musí spát se mnou!“

„Kdepak Puntka, ten venku hlídá.“

„No tak kocour! Budu spát s kocourem.“

„Kocour spí na půdě na seně,“ řekla babička. „A potom: v noci bys kocoura ani neviděl. Vždyť je černější než tma.“

„To je pravda,“ zamyslel se Honzík. „A babi?“

„Co chceš?“

„Tak mi alespoň půjč barevnou kuličku! Ta svítí i v noci.“

„Tady ji máš a můžeš si ji nechat,“ řekla babička a podala kuličku Honzíkovi. „Víš, já mám na starosti slepice, a na hraní nemám čas.“

„Třeba s ní ani neumíš cvrkat,“ přidal se Honzík. Nejdřív byl nerad, že ji babičce bere, ale za chvíli se zasmál. Měl radost, že má svou krásnou barevnou kuličku zase zpátky.

